

miest daného diela. K tomu chcem ešte pripomenúť, že vlastnosti Boha mohol autor analyzovať podrobnejšie. Ak totiž dokázal existenciu Boha, treba vedieť, aj akého Boha, teda aké sú jeho vlastnosti. Podrobnejšie mohol skúmať aj možnosti života po smrti. Dúfam, že daná kniha sa stane podnetom ďalších diskusií problémov v oblasti filozofie náboženstva.

Peter Volek

Peter Volek
Katolícka univerzita v Ružomberku
Filozofická fakulta
Katedra filozofie
Hrabovská cesta 1B
034 01 Ružomberok
Slovenská republika
e-mail: peter.volek@ku.sk

JOHN A. LAUMAKIS:

The Font of Life (*Fons vitae*) by Solomon Ibn Gabirol (Avicbron)

Milwaukee: Marquette University Press 2014, 281 s.

John A. Laumakis, profesor filozofie na univerzite v Illinois, sa venuje dejinám západoeurópskej filozofie, zvlášť stredoveku. Dokumentujú to jeho doterajšie publikácie, v ktorých možno nájsť štúdie zaoberajúce sa Williamom z Auvergne,¹ Tomášom Akvinským² a v neposlednom rade aj samotným Šlomom ben Jehudom Ibn Gabirolom.³ Jeho záber je rozšírený o preklad stredovekých latinských textov, napr. *De processione mundi* od Dominika Gundissalina⁴ do angličtiny. Znalosti Ibn Gabirolovej filozofie a filozofie Dominika Gundissalina mu poslúžili ako východisko prekladu *Fons vitae* do angličtiny,

¹ LAUMAKIS, J. A. (1999): The Voluntarism of William of Auvergne and Some Evidence of the Contrary. *The Modern Schoolman*, 76 (4), 303-312.

² LAUMAKIS, J. A. (2006): Aquinas and Avicbron on the Causality of Corporeal Substances. *Modern Schoolman*, 84 (1), 17-29.

³ LAUMAKIS, J. A. (2001): Avicbron (Solomon ibn Gabirol) on Creation ex nihilo. *Modern Schoolman*, 79 (1), 41-55; LAUMAKIS, J. A. (2004): Aquinas' Misinterpretation of Avicbron on the Activity of Corporeal Substances: Fons vitae II, 9 and 10. *Modern Schoolman*, 81 (2), 135-149.

⁴ GUNDISSALINUS, DOMINICUS (2002): *The Procession of the World (De processione mundi)*. Transl. John A. Laumakis. Milwaukee: Marquette University Press, 100.

ktorému dal trochu nezvyčajný názov *The Font of Life (Fons vitae)*. Tento preklad je výsledkom Laumakisovej nespokojnosti so skutočnosťou, že v anglofónnom prostredí prakticky neexistuje, až na preklad Alfreda B. Jacoba,⁵ ucelený preklad *Fons vitae*. V ostatných prípadoch boli preložené len jeho jednotlivé traktáty.⁶ Nakoniec by som spomenul ešte anglický preklad hebrejskej verzie Ibn Falakeru,⁷ ktorej, samozrejme, chýba ucelenosť Ibn Gabirolovho diela, keďže ide len o výťah z *Fons vitae* bez zachovania jeho dialogickej formy.⁸

Laumakisov preklad *Fons vitae* predchádza úvod rozdelený na niekoľko častí, v ktorých predstavuje doterajší výskum Ibn Gabirolovho života a diela. Vyzdvihol by som Laumakisovu snahu vyhnúť sa v tejto súvislosti akýmkoľvek špekuláciám, ktorých sa dopustili mnohí autori pred ním. Ako príklad môže poslúžiť vžitá predstava, že Ibn Gabirolov život bol mimoriadne tragický.⁹ Laumakis konštatuje, že jeho život by sme mali chápať skôr ako vyvážený, so všetkými nešťastiami, ale aj šťastiami, ktoré k životu nevyhnutne patria. Podľa jeho názoru je toto smer, ktorým by sa mal uberať aj výskum ostatných autorov.

Za najväčší prínos tej oblasti úvodu, ktorá sa zaoberá dielom Ibn Gabirola, považujem posúdenie diskusií o možnom Ibn Gabirolovom autorstve spisu o logike. Bolo bežné, že myslitelia jeho doby písali aj diela s touto tematikou, preto je možné, že tak urobil aj samotný Ibn Gabirol. Ak navyše vezmeme do úvahy prvú kapitolu prvej rozpravy *Prameňa života*, táto možnosť sa zdá ešte pravdepodobnejšia, keďže žiak učiteľovi v dialogicky napísanom *Prameni života* prízvukuje, že pravidlá dokazovania sú mu už dávno známe. Okrem toho sám Ibn Gabirol vo svojej básni *Strom*¹⁰ tvrdí, že je autorom vyše dvadsiatich diel. Je to však dostatočný dôvod na to, aby sme sa mohli domnievať, že skutočne napísal logický traktát? Proti tomu stoja mnohé námietky, ktoré Laumakis prezentuje vo štvrtjej časti svojho úvodu. Jednou z nich je skutočnosť, že množstvo jeho sylogizmov obsahuje chyby v premisách, ktoré spôsobujú, že tieto argumenty vystupujú ako neplatné, čo Laumakis aj demonštruje na konkrétnych príkladoch z textu *Fons vitae*.

Je možné, že by sa autor prípadného logického traktátu dopustil takýchto vážnych chýb v štruktúre logickej argumentácie? Laumakis tento problém analyzuje a ukazuje, že tieto chyby môžu byť skôr zamýšľané. Tvrdí, že vychádzajú z povahy vzťahu, ktorý Ibn

⁵ Preklad Alfreda B. Jacoba je plný nejasností, k čomu sa vyjadrím ešte neskôr. Pod názvom *The Fountain of Life* bol vydaný v roku 1987 v Stanwoode, Washington: Sabian Publishing Society.

⁶ Napr.: IBN GABIROL (1962): *Fons vitae*. Transl. H. E. Wedeck. In: *The Fountain of Life (Fons vitae)* (excerpt), by Solomon Ibn Gabirol. Dostupné na: <http://www.sacred-texts.com/jud/fons/fons.txt>

⁷ SOLOMON IBN GABIROL and SHEM TOV B. JOSEPH FALAQUERA (2007): Excerpts from „The Source of Life“. Transl. Ch. Manekin. In: *Medieval Jewish Philosophical Writings*. Cambridge: Cambridge University Press, 23- 87.

⁸ Slovenský preklad prvej rozpravy bol uverejnený pod názvom IBN GABIROL (2012): *Fons vitae*. Prel. M. Mičaninová, A. Obyšovská. *Filozofia*, 67 (1), 61-71.

⁹ V pomerne mladom veku stratil obidvoch rodičov, neskôr svojho patróna Jekutiela ben Jicchaka Ibn Hasana. Pravdepodobne trpel aj tuberkulózou pokožky.

¹⁰ IBN GABIROL (2001): *Selected Poems of Solomon Ibn Gabirol*. Transl. P. Cole. Princeton: Princeton University Press, 65.

Gabirol stanovuje medzi učiteľom a žiakom. Je totiž zrejme, že sa poznajú a že učiteľ „láskavo“ (Laumakis 2014, 50) ponecháva žiaka, aby sa ďalej cvičil aj v logike. Takýto záver by podľa Laumakisa autorstvu logického traktátu skôr odporoval, keďže samotná argumentácia v *Prameni života* má slúžiť aj ako logické cvičenie. Je preto možné, že hoci *Prameň života* nie je napísaný ako dielo zaoberajúce sa logikou, napriek tomu sa tejto téme nevyhýba, skôr naopak, tá je jeho neoddeliteľnou súčasťou.

Laumakis ponúka čitateľovi aj krátky prehľad celého *Prameňa života* a taktiež zdroje, ktoré mohli Ibn Gabirola ovplyvniť. To je mimoriadne dôležité najmä s ohľadom na čitateľa, ktorému toto dielo nie je až tak známe. Okrem toho si takto autor otvára cestu ku kritickému rozboru a komentáru *Prameňa života*, ktorý je skôr stručný. Laumakis však chce ponechať čo najväčší priestor nosnej časti svojej knihy – prekladu *Prameňa života*. Ešte predtým nás oboznamuje s prekladmi, ktoré sme už spomenuli. Účelom je porovnať metodologické a terminologické východiská predchádzajúcich autorov anglických prekladov s vlastným prekladom. Tu Laumakis ostro kritizuje preklady, ktoré otvárajú priestor rozličným interpretáciám, ba až špekuláciám, plynúcim z terminologických nejasností prekladov. Odmietá napríklad Jacobove preklady slov *anima*, *corpus* a *forma* v anglickom preklade *Fons vitae*. V tejto súvislosti sa Laumakis odvoláva na Charlesa Manekina, prekladateľa Ibn Falakerovho hebrejského výťahu z *Prameňa života* do angličtiny. Ten Jacobov preklad ani nespomína, podľa Laumakisa práve pre jeho nejasnosti a nespoľahlivosť.

Určite je pravda, že preklad ako taký je vždy do určitej miery aj interpretáciou, no Laumakis píše, že pokiaľ je to možné, mal by sa čo najviac približovať originálu, a to aj terminológiou. Takýto postup má zabrániť problémom, ktoré vznikli napr. pri Jacobovom preklade *Prameňa života*, v ktorom sa z latinskej „materia“ stal „material“ a z latinskej „forma“ zasa „structure“. U Laumakisa je „materia“, matter a „forma“ je form.

Posledná a pochopiteľne najdôležitejšia časť Laumakisovej knihy je samotný anglický preklad *Prameňa života*. Je delený podľa latinskej predlohy¹¹ na päť rozpráv, z ktorých každá obsahuje príslušný počet odsekov. Text je bez akýchkoľvek poznámok, čo opäť zodpovedá autorovej snahe priblížiť sa k originálu a podať ho bez rušivých prvkov, ktoré by podsúvali jeho postoj čitateľovi. To je mimoriadne dôležité, keďže to umožňuje prienik do Ibn Gabirolových myšlienok bez toho, aby do tohto procesu zasahoval prekladateľ, no zároveň aj náročnejšie, pokiaľ ide o pochopenie *Prameňa života*.

Celkovo má preto Laumakisovo dielo vysokú hodnotu z hľadiska porozumenia stredovekej židovskej filozofii, ktorá má presah do stredovekej latinskej Európy. Stručne nás oboznamuje s obdobím, s Ibn Gabirolom ako autorom nielen *Prameňa života*, ale aj s jeho ďalšími dielami, napr. *Zuščachtenie morálnych vlastností*.¹² Prísne vymedzená terminoló-

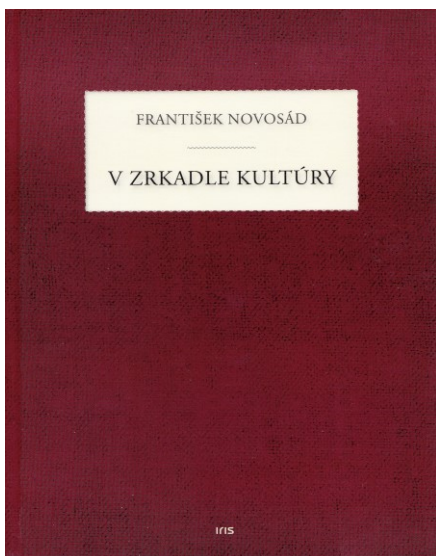
¹¹ Avencebrolis (Ibn Gebirol) Fons vitae. Ex arabico in latinum translatus ab Iohanne Hispano et Dominico Gundissalino. Ex codicibus Parisinis, Amploniano, Colvmbino. Primum editit Clemens Baumker. In: *Beiträge zur Geschichte der Philosophie des Mittelalters*. Band 1. Heft 2-4. Münster: Aschendorff 1892 – 1895.

¹² Tento preklad z anglického *The Improvement of the Moral Qualities* použila M. Mičaninová vo svojej práci *Koruna kráľovstva rabi Šlomo Ben Gabirola s komentárom*. Praha: Bergman, 2010. Podľa môjho názoru názov *Zdokonalenie morálnych vlastností* by lepšie vyjadril anglický názov Ibn Gabirolovho diela.

gia, ktorou sa autor snaží čo najviac zachovať pôvodnosť textu, umožňuje vidieť anglický preklad *Prameňa života* ako metafyzický traktát jedenásteho storočia očistený od názorov a komentárov, ktoré vznikli ako reakcia naň. Pritom však Laumakis ponúka aj krátky komentár, v ktorom sa prejavuje jeho príznačná snaha zbaviť sa akýchkoľvek špekulácií, a oddeliť tak fakty od prežívajúcich názorov, ktoré však nie sú nepochybne dokázané alebo dokázateľné.

Juraj Brenišin

Juraj Brenišin
Filozofická fakulta
Univerzita P. J. Šafárika v Košiciach
Šrobárova 2
041 80 Košice
Slovenská republika
e-mail: brenisin.juraj@azet.sk

František Novosád: *V zrkadle kultúry*. Bratislava: IRIS 2016, 160 s.

Pochopenie fenoménu kultúry je aktuálne v situácii nezvyčajných zmien na politickom poli, ktoré aspoň na čas destabilizovali naše seba pochopenie. Príbeh kultúry tak, ako ho podáva autor tejto knihy – napriek tomu, že sa odohráva vo filozofickom profesionálnom diskurze –, osloví aj širšie vedecké i laické spoločstvo, a to svojou dôslednosťou a zmyslom pre detail. Vychádzajúc z antropologických predpokladov kultúry i jej historicky zakotvených koncepcií interpretuje kultúru ako rámec ľudského bytia vo svete, skúma variácie spoločnosti a genézu kultúrnych noriem.

Jakub Jirsa, Karel Thein, Jakub Jinek: *Obec a duše. K Platónově praktické filosofii*. Praha: Filosofia 2014, 380 s.

Jaká duše, takový život, taková obec – tato klíčová premisa se vrací v řadě variací v celém Platónově díle, v němž neustále připomíná původní sepětí filosofické teorie s pestrým živlem praktických záležitostí. Cílem této knihy je představit různé ohledy tohoto prolínání od otázky „Co je ctnost?“ přes hledání možnosti ideální filosofické výuky až po ustanovení zákonů, které by lidskou obec ochránily před prudkými zvraty společenského zřízení. Ať už jde o dialogy *Menón* či *Lachés*, hledající výměr ctnosti, o *Ústavu* a její úvahy o ideální obci, či o podrobně propracované *Zákony*, lidská duše a její vědění zůstává tím, co podmiňuje politické uspořádání i každodenní rozhodování jejich obyvatel. Takto morálně chápané vědění je primárně poznáním dobrého a zlého – jeho důležitost pak spočívá v tom, že je pro lidskou bytost spontánně závazné: ať už si to uvědomíme či nikoli, naše jednání je vedeno tím, jak duše chápe povahu a rozdíl mezi dobrem a zlem. Každé vědění, včetně definičního poznání ctnosti, je proto nevyhnutelně praktické.